

Haset ve Gıpta: Lise Öğrencilerinin İki Farklı Duyguya Yaklaşımlarının Çeşitli Değişkenler ile Analizi (Bilecik Örneği)

Malicious Envy and Benign Envy: Analysis of Science High School Students' Approaches to Two Different Emotions with Various Variables (Bilecik Province Example)

ANTALYA
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Sevilay Çakır ¹

Defne Aydın ²

^{1,2} Bilecik Refik Arslan Öztürk Fen Lisesi, Bilecik, Türkiye
Bilecik Refik Arslan Öztürk Science High School, Bilecik, Türkiye

¹ svlycakir@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5969-3409

² da8907563@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8032-8927

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFORMATION

Geliş Tarihi / Date Received

22.01.2024

Kabul Tarihi / Date Accepted

27.08.2024

Yayın Tarihi / Date Published

Eylül / September 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season

Haziran - Aralık / June - December

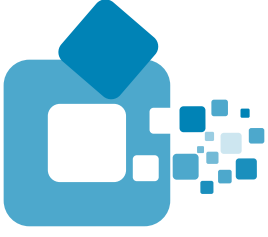
ATIF / CITE as

Çakır, S., Aydın, D. (2024). "Haset ve Gıpta: Lise Öğrencilerinin İki Farklı Duyguya Yaklaşımlarının Çeşitli Değişkenler ile Analizi (Bilecik Örneği)" / "Malicious Envy and Benign Envy: Analysis of Science High School Students' Approaches to Two Different Emotions with Various Variables (Bilecik Province Example)". *Bilar: Bilim Armonisi Dergisi*, 7 (1): 107-119. doi: 10.37215/bilar.1423456

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilar>

Copyright © Published by Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü Since 2018, Antalya, 07100 Turkey. All rights reserved.

Haset ve Gıpta: Lise Öğrencilerinin İki Farklı Duyguya Yaklaşımlarının Çeşitli Değişkenler ile Analizi (Bilecik Örneği)

Malicious Envy and Benign Envy: Analysis of Science High School Students' Approaches to Two Different Emotions with Various Variables (Bilecik Province Example)

ANTALYA
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZET

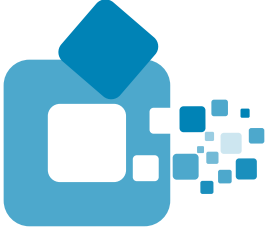
Günümüzde her alanda bireyler, kendilerini çevreleriyle kıyaslama halindedirler. Bu kıyaslamalar kişinin hayatını sahip olamadıklarına odaklanarak yaşamasına ve kişiyi başkalarına karşı haset duymaya yönlendirmektedir. Haset duygusu deneyimleyen kişi sahip olmak istediği özellikleri barındıran bireylere karşı olumsuz duygular besler. Gıpta hasetten farklı olarak düşmanlık içermeksizin hayranlık duygusu uyandırdığından kişinin kendini geliştirmesini tetikleyen itici bir güç olarak belirtilmiştir.

Ülkenin geleceğinde söz sahibi olacak olan bugünün gençlerinin haset duygusunu inkâr etmek yerine bu duyguyu anlayan, kabullenen ve onunla mücadele edebilen, duygularını yönetebilme ve olumlu yönlendirebilme becerisine sahip bilinçli bireyler olmaları önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu çalışma fen lisesi öğrencilerinin haset ve gıpta düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve öğrencilerde duygu ve değerler farkındalığı oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 291 fen lisesi öğrencisiyle yürütülmüştür. "BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği" kullanılarak toplanan veriler, SPSS 26 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde; lise öğrencilerinin okumakta oldukları sınıflar ilerledikçe ve üniversite sınav kaygıları arttıkça daha çok haset duygusu geliştirdikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilere, ailelerinin onların başarı durumunu nasıl gördükleri sorulmuş, aileleri tarafından başarılarının yüksek ve orta seviyede algılandığı düşüncesindeki öğrencilerin daha çok haset duygusu besledikleri tespit edilmiştir. Buna karşın, ailelerinin kendilerini başarısız gördüğünü düşünen öğrencilerde gıpta duygusunun daha yoğun yaşandığı gözlenmiştir. Yeterli sosyal desteğe sahip olduğunu düşünen öğrencilerde haset duygusunun daha fazla yaşandığı görülmüştür.

Araştırmanın lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeylerine yönelik somut bulgular ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırma sonucunda ulaşılan bulguların ilgili literatüre, öğrencilerin haset ve gıpta konusunda farkındalık kazanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın ortaya koyduğu bir diğer önemli sav ise ailelerin ergenlik çağındaki çocukları ile kurdukları iletişimin onların duygu ve düşünce dünyasına etkisi olduğudur. Haset yerine daha pozitif odaklı gıpta eden nesiller yetiştirmek ailelerin bilinçlendirilmesi ile mümkün olacaktır.

Anahtar Sözcükler: gıpta, haset, haset ve gıpta, fen lisesi öğrencileri

Haset ve Gıpta: Lise Öğrencilerinin İki Farklı Duyguya Yaklaşımlarının Çeşitli Değişkenler ile Analizi (Bilecik Örneği)

Malicious Envy and Benign Envy: Analysis of Science High School Students' Approaches to Two Different Emotions with Various Variables (Bilecik Province Example)

ANTALYA
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

ABSTRACT

Nowadays, people in all fields, are in a state of comparing themselves with others around them. These comparisons lead individuals to focus on what they do not have and to feel malicious envy towards others who possess desired characteristics. Benign envy is also seen as a driving force that triggers personal development, as it creates a feeling of admiration without hostility.

Rather than denying the feeling of malicious envy, it is important for today's youth, who will be the future of the country, to be conscious individuals who understand, accept, and fight against this emotion, and have the ability to manage their emotions and direct them positively. This study aimed to examine the malicious and benign envy levels of science high school students in terms of various variables and to create awareness of emotions and values in students. The research was conducted with 291 science high school students studying in the 2021-2022 academic year. The data collected via "BeMaS-T Malicious and Benign Envy Scale" were analyzed using the SPSS 26 program.

The findings revealed that high school students express more feelings of malicious envy as they progress through grades and as their university exam anxiety increases. Additionally, the study found that students who were perceived by their families as having a high or moderate level of success had more malicious envy, whereas the feeling of benign envy was more intense in students who thought that their families evaluated them as unsuccessful. It was observed that the feeling of envy was more common in students who thought that they had sufficient social support.

The research revealed concrete findings regarding the malicious and benign envy levels of high school students. It is believed that the findings of this research will contribute to the literature and raise awareness of malicious and benign envy among students and their parents.

Keywords: benign envy, envy, malicious envy, science high school students

1.GİRİŞ

Türk Dil Kurumu duyguyu “Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim” olarak tanımlamıştır (TDK 2022). Duygular belli uyaranlara karşı ortaya çıkan tepkilerdir (Stanley ve Burrows 2001, 3-19). İnsan birçok hayati fonksiyonunda duyguları sayesinde hareket edebilmektedir, bu yüzden duyguların doğru anlaşılması çok önemlidir (Polat 2017, 29-42).

Birey, doğası gereği birbiriyle zıt duygulara sahiptir. Çağımızda sık bir şekilde kullanılan sosyal ağlarda maruz kalınan paylaşımlar bireylerin isteklerini kamçılamakta kendilerini başkalarıyla sosyal, ekonomik vb. yönlerden karşılaştırmasına ve hayatını sahip olamadıklarına odaklı bir şekilde sürdürmesine neden olmaktadır. Bireyin isteklerine ulaşamaması ve yaşadığı acılar, onu diğer bireylere ve yaşama haset duymasına etki eder (İrk ve Gürses 2021, 389-421).

Sınavla girilen okullar olan fen liseleri öğrencilerin özellikle akademik başarı yönünden karşılaştırmalara sıklıkla maruz kaldığı yerlerdir. Oral ve Yurtal (2008, 17)’in gerçekleştirdiği çalışmada akademik başarısı üst düzey olarak tanımlanan öğrencilerin alt düzey olan öğrencilere göre kendilerine kıskanç olmayı atfettiği görülmüştür. Bu sava dayanarak fen lisesi öğrencileri arasında haset ve gıpta davranışlarının yaygın olabileceği düşünülmüştür.

1.1.Haset

Türk Dil Kurumu haset kavramını; “kıskançlık, çekememezlik” olarak tanımlamıştır (TDK 2023). Haset, iki kişiden birinin diğerinin sahip olduğu bir nesne, statü ya da sağlık, zenginlik gibi özelliklere ulaşamadığı durumlarda bu özelliklere sahip olan kişinin onları kaybetmesinin arzulanmasıdır (Tuna 2018, 1751-1767). Haset duygusu kişinin kendisiyle ve diğer insanlarla karşılaştırma yaptığında kişinin bulunduğu durum diğer kişilerden düşük ise ortaya çıkan bir duygu halidir (Smith ve Kim 2007, 1007-1020). Haset durumu, arzulanmış nesneye sahip olan kişiye yöneliktir. Hasetçinin eylemlerinin altında bu kişiden hoşlanmama ve ona zarar verme duygusu yatar (İrk ve Gürses 2021, 389-421).

Haset kelimesi, Arapçada “kıskançlık” anlamına gelen “hasad” sözcüğünden türetilmiş ve dilimize geçmiştir. İngilizcede kullanılan ve genellikle hasedi karşılayan kelime olan “envy” kelimesinin kökü ise Latincedeki “invidere” kelimesidir. “Invidere” “kötü niyetle bakmak, inkar etmek, kem gözle bakmak” gibi anlamlara gelir. (İrk ve Gürses

2021, 389-421; Özdemir 2021, 652-676).

Haset duygusu, insanlığın en eski yıkıcı duygularından biridir (İrk ve Gürses 2021, 389,421). İnsanların arasında yarattığı düşmanlıktan dolayı birçok dinde hasetten uzak durulması tavsiye edilmiştir. Hristiyanlıkta ahlaki bir zayıflık olarak görülmüş ve yedi ölümcül günah arasında sayılmıştır (Güngör 2014, 36-59). İslam’da haset, insanlar arasında ayrılık yaratan bir duygu olarak görülmüş ve hasedin kötülüğünden yaratıcıya sığınılması tavsiye edilmiştir (Kur’an-ı Kerim 2:213, 1:6). Aynı zamanda yeryüzünde işlenen ilk cinayetin kaynağı da hasede dayandırılır.

Hasetle ilgili olarak dinlerde ve bilimsel literatürde kullanılan bazı kavramlar vardır. “Schadenfreude” başka birisinin acısı ya da üzüntüsünden zevk alma olarak tanımlanabilen Almanca bir kelimedir (Feather vd. 2013, 574-585). Budizmde hasedin zıttı olarak düşünülebilen ve başkasının iyi durumuna sevinme olarak tanımlanabilecek “mudita” kavramı bireylere aşılmalıdır (Çelebi vd. 2021, 72-97).

Haset, iş ortamları gibi grup şeklinde çalışma gerektiren mekanlarda da kendini göstermektedir. Araştırmalar hasedin gruptaki yıkıcı davranışları artırırken yapıcı davranışları ise azalttığını ortaya koymuştur (Taştan ve Küçük 2019, 55-79; Duffy ve Shaw 2000, 3-23).

1.2. Gıpta

Türk Dil Kurumu eş anlamlısı gıpta olarak ifade edilen “imrenmek” kelimesini “Beğenilen bir kişi veya şeye benzemeyi istemek” olarak tanımlar. (TDK 2024) İslam geleneğinde haset ile mücadele etmede örnek duygu olan gıpta; başkasında bulunan maddi ve manevi güzelliklerin yok olmasını istemeden, kişinin kendisi için de bu güzellikleri arzulanmasıdır. Haset duygusunda istenilen özellik ya da nesneye sahip olan kişinin bu özelliğini kaybetmesi istenirken gıpta duygusu ise bu kişinin elindekini kaybetmesi istenmeden bireyin kendisini geliştirmesine yönelik bir motivasyon sağlar. Haset duygusundaki onda olmasın bende olsun arzusu yerini ikimizde de olsun düşüncesi alır (İrk ve Gürses 2021, 389-421; Çırpan ve Özdoğru 2017, 577.). Gıpta duygusu, literatürde “benign envy” (iyicil kıskançlık) (Rawls 1999, 464-474) ya da “non-malicious envy” (kötü olmayan kıskançlık) (Parrott 1993, 906) olarak da kullanılmıştır (Çırpan ve Özdoğru 2017, 577). Bu şekilde yabancı literatürde “malicious envy” (kötücül kıskançlık) şeklinde ifade edilen hasetten ayrılmıştır. Bu çalışmada anlaşılmalı kolaylaştırmak adına halk arasında yaygın olarak kullanılan sözcükler olan “haset” ve “gıpta” tercih edilmiştir.

1.3. Haset ile Gıpta Duygularının Benzer ve Farklı Yönleri

Her ne kadar Türk Dil Kurumu haset ve kıskançlık kelimelerini eş anlamlı gibi kullanmış olsa da bu kavramlar birbirinden farklıdır (Polat 2017, 29-42). Cohen-Charash ve Larson (2017, 174-183), hasedin ortaya çıkması için kişilerin arasında bir rekabet bulunması ya da haset edilen şeyin kişinin benlik tanımı için anlamlı olması gerektiğini belirtmektedir. Kişiler kendilerinin sahip olmadığı bir şeye bir başkasını sahip olduğunu gördüklerinde kuvvetli hayal kırıklığı, aşağılık hissi, acı, üzüntü gibi duygulara kapılmaktadır (Crusius ve Lange 2014, 1-11). Kişiler, hissettikleri kötü duyguları hasede ya da gıptaya dönüştürebilmektedirler. Hangi duyguyu hissedecekleri ise çevresel, bilişsel ve kişisel etmenlere bağlı olarak değişmektedir (Lange vd. 2018, 572; Van de Ven vd. 2009, 419). Lange ve Crusius (2015, 284-294)'a göre kişinin başarıya umudu onu gıptaya, başaramama korkusu ise onu hasede yönlendirmektedir.

Araştırmalara göre haset duygusu yaşayan kişiler haset ettikleri kişiye odaklanırken gıpta duygusu hisseden kişiler ise ulaşmayı amaçladıkları nesneyi algısal odaklarına koyarlar (Crusius ve Lange 2014, 1-11). Kıskançlık kavramı ise üç kişi arasında ikisinden birinin diğerine karşı kaybetme korkusundan doğar, durum ve gidişatı ile haset duygusundan ayrılır (Smith ve Kim 2007, 46-64).

1.4. Araştırmanın Özgün Yönü

Tuna (2018, 1751-1767)'ya göre kıskançlığa kıyasla haset bilimsel literatürde ihmal edilmiş denebilecek bir duygudur. Yakın zamana kadar yabancı literatürde çoğunlukla kötü anlamlı kıskançlık (haset) ile ilgili çalışmalar yapılmış, iyi anlamlı kıskançlık (gıpta) ile ilgili çalışmalar rağbet görmemiştir. Türkçe literatürde haset ve gıpta duygularını birlikte işleyen araştırmalar yetersizdir (Çırpan ve Özdoğru 2017, 577). Google akademik platformunda Türkçe sayfalarda "allintitle: haset" şeklinde arama yapıldığında 36 sonuç, "allintitle: gıpta" şeklinde arama yapıldığında 2 sonuç, "haset"+"gıpta" şeklinde arama yapıldığında 479 sonuç, "allintitle: haset gıpta" şeklinde arandığında sadece 1 sonuç elde edilmiştir.

Daha önce hasedi kötücül düzeyde ele alan üç ölçek bulunmaktadır. Bunlar Gold (1996, 311-321)'un York Haset Ölçeği (York Enviousness Scale), Smith vd. (1999, 1007-1020) tarafından geliştirilen DES Haset Eğilimi Ölçeği ile Veselka vd. (2014, 75-80) geliştirdiği 'Vices and Virtues Scale'ın haseti ölçen bir alt ölçeğidir. BeMaS (Benign and Malicious Envy Scale) Haset ve Gıpta Ölçeği Lange ve Crusius

(2015, 284-294) tarafından geliştirilmiş, Çırpan ve Özdoğru (2017, 577) tarafından da Türkçeye uyarlanıp dilsel eşdeğerlik çalışması yapılmıştır. Hem haset hem de gıpta eğilimini ölçen erişilebilir ilk ölçek olmasından dolayı bu çalışma bu ölçek tercih edilmiştir.

Ulusal literatürümüzde haset ve gıpta duygularını birlikte ölçen lise öğrencileri ile yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu konuda farkındalık oluşturacak ulusal literatürümüze katkı sunacak çalışmamız gibi öncü çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirdiğimiz çalışmamızın amacı fen lisesi öğrencilerinin haset ve gıpta düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir.

1.6. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın amacı, fen lisesi öğrencilerinin haset ve gıpta düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen sorulara cevaplar aranmıştır;

1. Lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeyleri alt boyut puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeyleri alt boyut puanları sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeyleri alt boyut puanları kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeyleri alt boyut puanları kendi başarısını algılama bir durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Öğrenciye göre ailesinin öğrencinin başarısına ilişkin algıları ile öğrencilerin haset ve gıpta düzeyleri alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeyleri alt boyut puanları aile ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
7. Lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeyleri alt boyut puanları ebeveyn eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
8. Lise öğrencilerinin haset ve gıpta

düzeyleri alt boyut puanları yeterli sosyal desteğe sahip olma durumu göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.7. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

1. Araştırmanın çalışma grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan bireylerin, veri toplama araçlarındaki sorulara içten ve yansız olarak cevap verdikleri varsayılmıştır.
3. Bu çalışma 2021-2022 eğitim-öğretim yılı ilk döneminde öğrenim gören 291 fen lisesi öğrencisi ile sınırlıdır.
4. Veri toplama araçlarından; kişisel bilgi formu, "BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği" ile sınırlıdır.

2. MATERYAL VE METOT

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmış, öğrencilerin haset ve gıpta düzeylerinin belirlenmesi amacı ile "BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği" uygulanmış ve veriler analiz edilmiştir. Bu bölümde araştırma modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, araştırmanın etik boyutu, verilerin toplanması, analizi ve güvenilirliği ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli, Evreni ve Örnekleme

Bu çalışmada lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeylerinin belirlenmesi amacıyla "genel tarama" modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelinde, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örnekleme üzerinde tarama yapılmaktadır (Karasar 2011, 79).

Bu araştırmanın evrenini Bilecik'te 2021-2022 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören fen lisesi öğrencileri, örnekleme ise ölçüt örnekleme yöntemi ile liselere giriş sınavında yüksek başarıya sahip olma ölçütüne göre ulaşılan Bilecik ili merkez ilçede öğrenim gören 291 fen lisesi öğrencisi oluşturmaktadır. Oral ve Yurtal (2008, 17)'in gerçekleştirdiği çalışmada akademik başarısı üst düzey olarak tanımlanan öğrencilerin alt düzey olan öğrencilere göre kendilerine kıskanç olmayı attığı görülmüştür. Evren, örnekleme ve ölçüt belirlenirken bu çalışma referans alınmıştır. Araştırmada yer alan öğrencilerin kişisel bilgilerine ait frekans (f) ve yüzde değerleri (%) Çizelge 1'de gösterilmektedir. Kişisel bilgilere yönelik sorular ile elde edilen veriler çalışma grubunda yer alan öğrencilerin daha yakın-

dan tanınmasına fırsat sunmuştur.

Araştırma 129'u erkek, 162'si kadın olmak üzere toplam 291 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılan öğrencilerin 78'i 9. sınıfa, 132'si 10. sınıfa, 48'i 11. sınıfa, 33'ü ise 12. sınıfa devam etmektedir. Katılımcılardan 25'inin tek çocuk, 132'sinin 2 kardeş, 79'unun 3 kardeş ve 25'inin ise 3'ten fazla kardeş olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların bugüne kadarki kendi başarı algıları 8'inin düşük, 179'unun orta, 104'ünün yüksektir. "Sizce aileniz başarınızı nasıl algılıyor?" sorusuna katılımcıların 27'si düşük, 112'si orta, 154'ünün yüksek yanıtını vermiştir. Katılan öğrencilerin anne eğitim düzeyleri incelendiğinde 2'sinin okuryazar olmadığı, 51'inin ilkökul, 20'sinin ortaokul, 93'ünün lise, 21'inin ön lisans, 79'unun lisans, 21'inin ise lisansüstü mezunu olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların baba eğitim düzeyleri incelendiğinde ise 1'inin okuryazar olmadığı, 12'sinin ilkökul, 20'sinin ortaokul, 77'sinin lise, 28'inin ön lisans, 117'sinin lisans, 36'sının ise lisansüstü mezunu olduğu görülmüştür. Katılan öğrencilerin aile gelir durum algısı düşük olan 13, orta olan 227, yüksek olan 51 öğrenci olduğu görülmüştür. Yeterli sosyal desteğe (aile, akraba, arkadaş çevresi gibi) 240 öğrenci sahip olduğunu, 51 öğrenci ise sahip olmadığını belirtmiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri			
Değişken		N	%
Cinsiyet	Kadın	162	55,7
	Erkek	129	44,3
Sınıf Düzeyi	9. sınıf	78	26,8
	10. sınıf	132	45,4
	11. sınıf	48	16,5
	12. sınıf	33	11,3
Kardeş Sayısı	Tek	25	8,6
	İki	162	55,7
	Üç	79	27,1
	3'ten Fazla	25	8,6
Kendi Başarı-sını Algılama Durumu	Düşük	8	2,7
	Orta	179	61,5
	Yüksek	104	35,7
Sizce Aileniz Sizin Başarınızı Nasıl Algılıyor	Düşük	27	9,3
	Orta	112	38,5
	Yüksek	152	52,2
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar değil	2	0,7
	İlkökul	51	17,5

	Ortaokul	20	6,9
	Lise	93	32,0
	Ön lisans	21	7,2
	Lisans	79	27,1
	Lisansüstü	25	8,6
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar değil	1	0,3
	İlkokul	12	4,1
	Ortaokul	20	6,9
	Lise	77	26,5
	Önlisans	28	9,6
	Lisans	117	40,2
	Lisansüstü	36	12,4
Aile Gelir Durumu	Düşük	13	4,5
		227	78,0
	Orta	51	17,5
Algısı	Yüksek	51	17,5
Yeterli sosyal desteğe	Evet	240	82,5
(aile, akraba, arkadaş çevresi gibi) sahip olma	Hayır	51	17,5

2.2. Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı A ve B bölümlerinden oluşmaktadır. A bölümünde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için tarafımızca geliştirilen “Anketi Cevaplayanın Kişisel Bilgilerine İlişkin Sorular”, B bölümünde ise katılımcıların haset ve gıpta düzeylerini belirlemek amacıyla “BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği” bulunmaktadır.

A. Anketi Cevaplayanın Kişisel Bilgilerine İlişkin Sorular (Ek 1)

Kişisel bilgi formunda cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, ebeveyn eğitim durumu, okul türünü belirlemeye yönelik sorular ile “Bugüne kadarki başarınızı nasıl algıyorsunuz?”, “Sizce aileniz bugüne kadarki başarınızı nasıl algılıyor?”, “Ailenizin gelir durumunu nasıl algıyorsunuz?”, “Yeterli sosyal desteğinizin olduğunu düşünüyor musunuz?” soruları bulunmaktadır.

B. BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği (Ek 1)

Lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeylerini belirlemek için Çırpan ve Özdoğru (2017) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek haset için 5, gıpta için 5 toplam 10 maddeden oluşmaktadır. 2. 5. 6. 8. ve 10. Maddeler haset alt boyutu; 1. 3. 4. 7. ve 9. Maddeler gıpta alt boyutu ile ilgilidir. “Gıpta” ve “Haset” olmak üzere iki faktörlü ve altılı likert

tipindedir.

Beşer maddelik iki alt ölçeğin puanı maddede ortalamaları alınarak hesaplanmaktadır. Gıpta alt boyutunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.782, haset alt boyutunun ise iç tutarlılık katsayısı 0.860; ölçeğin genel Cronbach alfa katsayısı 0.775 olarak bulunmuştur (Çırpan ve Özdoğru 2017, 577).

2.3. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmada belirlenen ölçeği kullanmak için ölçeği geliştiren akademik uzmanlardan mail yolu ile izin alınmıştır. Kişisel bilgi formu tarafımızca tasarlanmış ve BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği’ni birlikte bulunduran anket formları oluşturulmuştur. Araştırmanın gerçekleştirileceği fen lisesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü aracılığı ile çalışmaların gerçekleşmesi için Valilik oluru alınmıştır. Araştırmaya başlamadan önce velilere ve öğrencilere araştırma hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır. Çalışmaya katılma konusunda gönüllülük esas alınmış ve velilerden izin dilekçesi alınmıştır. Ardından planlanan çalışma takvimi doğrultusunda anketler öğrencilere yüz yüze uygulanmıştır.

2.4. Verilerin toplanması

Araştırmada verilerin toplanmasında katılımcıların haset ve gıpta düzeylerini belirlemek amacıyla “BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin demografik özellikleri “Anketi Cevaplayanın Kişisel Bilgilerine İlişkin Sorular” ile elde edilmiştir. Bu iki bölüm katılımcılara aynı form içinde verilerek yüz yüze uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ölçeklerin yönergelerinin doğru anlaşılmasına ve soruların içtenlikle yanıtlanmasına önem verilmiştir. Veri toplama sürecinin sonunda ölçekler bilgisayar ortamında değerlendirilmeye hazır hale getirilmiştir.

2.5. Verilerin analizi

Çalışmamızın amacı doğrultusunda SPSS 26 programı kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Verilerin analize uygunluğunu test etmek için basıklık ve çarpıklık değerleri hesaplanmıştır. +-1,5 arasındaki değerler verilerin normal dağılıma uymasını sağlar (Tabachnik ve Fidell 2013, 481-498). Buna göre ölçekte yer alan maddelerin basıklık değerleri haset alt boyutu için -,095 ile,285 arasında, gıpta alt boyutu için -,592 ile ,285 arasında; çarpıklık değerleri ise haset alt boyutu için -,950 ile ,143 arasında, gıpta alt boyutu için

,393 ile ,143 arasında hesaplanmış verilerin normal dağıldığı görülmüştür. Ölçek maddelerinin lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeylerinin kadın ve erkek öğrenciler açısından, yeterli sosyal desteğe sahip olma durumları açısından anlamlı farklılık sergileyip sergilemediğini ortaya çıkarmak için "t testi" kullanılmıştır. Lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeylerinin sınıf düzeyi, kardeş sayısı, öğrencinin kendi başarı algısı, öğrenciye göre ailesinin öğrencinin başarısını algılama durumu, anne-baba eğitim düzeyi, aile gelir durumu algısı farklı olan öğrenciler arasında anlamlı farklılık sergileyip sergilemediğini ortaya çıkarmak için birbirinden bağımsız ikiden fazla grubun aritmetik ortalamaya göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koyan One Way Anova testi ve Anova sonucunda bu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere Bonferroni testi kullanılmıştır. Yapılan analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada Bilecik ili merkez ilçede öğrenim gören fen lisesi öğrencilerine BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği uygulanmış ve toplanan veriler araştırma amacına uygun olarak SPSS 26 programında analiz edilmiştir.

3.1. Lise Öğrencilerinin Haset ve Gıpta Düzeyleri Alt Boyut Puanlarına Göre Kadın ve Erkek Öğrenciler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığına Yönelik Bulgular

Haset ve gıpta alt boyut puanları açısından kadın ve erkek öğrenciler arasındaki farklılıklarının incelenmesinde "t" testi tekniği kullanılmıştır.

Çizelge 2. Kadın ve Erkek Öğrencilerin Haset ve Gıpta Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Çizelgesi							
Değişken	Cinsiyet	N	X	Ss	T	Sd	P
Haset	Kadın	162	22,27	7,003	-1,461	289	,288
	Erkek	129	23,47	6,957			
Gıpta	Kadın	162	14,71	5,96	-,814	289	,654
	Erkek	129	15,29	6,25			

Çizelge 2'de cinsiyet değişkenine göre kadın ve erkek öğrencilerin haset ve gıpta düzeyleri puanlarına ait ortalamalar ve standart sapmalar görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında, lise öğrencilerinin cinsiyete göre haset ve gıpta alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p > .05$).

3.2. Lise Öğrencilerinin Haset ve Gıpta Düzeyleri Alt Boyut Puanlarına Göre Sınıf Düzeyi Farklı Olan Öğrenciler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığına Yönelik Bulgular

Lise öğrencilerinin sınıf düzeyine göre, haset ve gıpta düzeyi alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Uygulanan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Çizelge 3'te belirtilmiştir.

Çizelge 3. Lise Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Haset ve Gıpta Düzeyi Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Tablosu						
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Haset	Gruplar arası	432,697	3	144,232	3,028	,030
	Grup içi	13670,340	287	47,632		
	Toplam	14103,038	290			
Gıpta	Gruplar arası	42,682	3	14,227	,382	0,766
	Grup içi	10698,039	287	37,275		
	Toplam	10740,722	290			

Çizelge 3'te sınıf düzeyi değişkenine göre lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeyleri puanlarına ait ortalamalar ve standart sapmalar görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında, lise öğrencilerinin sınıf düzeyine göre gıpta alt boyutu toplam puanında anlamlı bir farklılık görülmemekte ($p > .05$), haset alt boyutu toplam puanında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p < .05$). Bu işlemin ardından Anova sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Post-hoc testlerinden Bonferroni testi uygulanmış 9. ve 11. Sınıflar arasında haset alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle 11. Sınıf öğrencileri haset alt boyut davranışlarını daha yüksek düzeyde sergilemektedir.

3.3. Lise Öğrencilerinin Haset ve Gıpta Düzeyleri Alt Boyut Puanlarına Göre Kardeş Sayısı Farklı Olan Öğrenciler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığına Yönelik Bulgular

Lise öğrencilerinin kardeş sayısı ile haset ve gıpta düzeyi alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Uygulanan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Çizelge 4'te belirtilmiştir.

Çizelge 4. Lise öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Haset ve Gıpta Düzeyi Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Tablosu

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
	Gruplar arası	229,902	3	76,634	1,585	,193
Haset	Grup içi	13873,136	287	48,338		
	Toplam	14103,038	290			
	Gruplar arası	40,876	3	13,625	,365	,778
Gıpta	Grup içi	10699,845	287	37,282		
	Toplam	10740,722	290			

Çizelge 4'te Lise öğrencilerinin kardeş sayısına göre haset ve gıpta alt boyut düzeyleri puanlarına ait ortalamalar ve standart sapmalar görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında, lise öğrencilerinin kardeş sayısına göre haset ve gıpta alt boyut puanında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$).

3.4. Lise Öğrencilerinin Haset ve Gıpta Düzeyleri Alt Boyut Puanlarına Göre Kendi Başarısını Algılama Durumu Farklı Olan Öğrenciler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığına Yönelik Bulgular

Lise öğrencilerinin kendi başarılarını algılama durumu ile haset ve gıpta düzeyi alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Uygulanan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Çizelge 5'te belirtilmiştir.

Çizelge 5. Lise Öğrencilerinin Kendi Başarısını Algılama Durumuna Göre Haset ve Gıpta Düzeyi Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Tablosu

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
	Gruplar arası	19,453	2	9,727	,199	,820
Haset	Grup içi	14083,584	288	48,901		
	Toplam	14103,038	290			
	Gruplar arası	117,927	2	58,964	1,599	,204
Gıpta	Grup içi	10622,794	288	36,885		
	Toplam	10740,722	290			

Çizelge 5'te lise öğrencilerinin kendi başarılarını algılama durumu ile haset ve gıpta alt boyut puanlarına ait ortalamalar ve standart sapmalar görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında, lise öğrencilerini kendi başarılarını algılama durumunu göre haset ve gıpta alt boyut puanında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$).

3.5. Öğrenciye Göre Ailesinin Öğrencinin Başarısına İlişkin Algıları İle Öğrencilerin Haset ve Gıpta Düzeyleri Alt Boyut Puanları Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığına Yönelik Bulgular

Lise öğrencilerine göre ailesinin öğrencinin başarısını algılama durumu ile haset ve gıpta düzeyi alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Uygulanan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Çizelge 6'da belirtilmiştir.

Çizelge 6. Öğrenciye Göre Ebeveynlerinin Öğrencinin Başarısına İlişkin Algısı İle Öğrencinin Haset ve Gıpta Düzeyi Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Tablosu

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
	Gruplar arası	726,668	2	363,334	7,823	,000
Haset	Grup içi	13376,370	288	46,446		
	Toplam	14103,038	290			
	Gruplar arası	254,595	2	127,297	3,496	,032
Gıpta	Grup içi	10486,127	288	36,410		
	Toplam	10740,722	290			

Çizelge 6'da lise öğrencilerine göre ailesinin öğrencinin başarısını algılama durumu ile haset ve gıpta alt boyut puanlarına ait ortalamalar ve standart sapmalar görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında, öğrenciye göre ailesinin öğrencinin başarısını algılama durumuna göre haset ve gıpta alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<.05$). Bu işlemin ardından Anova sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Post-hoc testlerinden Bonferroni testi uygulanmış, ailem başarıımı düşük algılıyor diyen öğrenciler ile ailem başarıımı yüksek algılıyor diyen öğrenciler arasında gıpta alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ailem başarıımı düşük algılıyor diyen öğrencilerin gıpta alt boyut puanı yüksek bulunmuş olup bu öğrencilerin gıpta alt boyut davranışlarını yüksek oranda sergiledikleri söylenebilir. Haset alt boyutunda ise ailem başarıımı düşük algılıyor diyen öğrencilerin ailem başarıımı orta algılıyor ve ailem başarıımı yüksek algılıyor diyen öğrenciler ile arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Ailem başarıımı orta algılıyor ve yüksek algılıyor diyen öğrencilerin haset alt boyut puanları yüksek bulunmuş olup bu öğrencilerin haset alt boyut davranışlarını yüksek oranda sergiledikleri söylenebilir.

3.6. Lise Öğrencilerinin Haset ve Gıpta Düzeyleri Alt Boyut Puanlarının Aile Ekonomik Durumu Algısı Farklı Olan Öğrenciler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığına Yönelik Bulgular

Lise öğrencilerinin aile ekonomik durumuna algısına göre, haset ve gıpta düzeyi alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Uygulanan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Çizelge 7’de belirtilmiştir.

Çizelge 7. Lise Öğrencilerin Aile Ekonomik Durumu Algısına Göre Haset ve Gıpta Düzeyi Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Tablosu						
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
	Gruplar arası	216,435	2	108,218	2,244	,108
Haset	Grup içi	13886,603	288	48,217		
	Toplam	14103,038	290			
	Gruplar arası	27,510	2	13,755	,370	,691
Gıpta	Grup içi	10713,212	288	37,199		
	Toplam	10740,722	290			

Çizelge 7’de aile ekonomik düzeyi değişkenine göre lise öğrencilerin haset ve gıpta düzeyleri puanlarına ait ortalamalar ve standart sapmalar görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında, lise öğrencilerinin göre haset ve gıpta düzeyi alt boyut puanlarında aile ekonomik düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$).

3.7. Lise Öğrencilerinin Haset ve Gıpta Düzeyleri Alt Boyut Puanlarının Ebeveyn Eğitim Düzeyi Farklı Olan Öğrenciler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığına Yönelik Bulgular

Lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeyi toplam ve alt boyut puanlarının anne eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için Anova kullanılmıştır. Uygulanan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Çizelge 8’de belirtilmiştir.

Çizelge 8. Lise Öğrencilerin Haset ve Gıpta Düzeyi Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Anova Sonuçları						
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
	Gruplar arası	104,296	6	17,383	,353	,908
Haset	Grup içi	13998,741	284	49,291		
	Toplam	14103,038	290			
	Gruplar arası	278,810	6	46,468	1,261	,275
Gıpta	Grup içi	10461,911	284	36,838		
	Toplam	10740,722	290			

Çizelge 8’de anne eğitim düzeyi değişkenine göre lise öğrencilerin haset ve gıpta düzeyleri puanlarına ait ortalamalar ve standart sapmalar görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında, lise öğren-

cilerinin anne eğitim düzeyi değişkeninin haset ve gıpta alt boyutları toplam puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$).

Lise öğrencilerinin haset ve gıpta düzeyi alt boyut puanlarının baba eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için Anova kullanılmıştır. Uygulanan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Çizelge 9’da belirtilmiştir.

Çizelge 9. Lise Öğrencilerin Haset ve Gıpta Düzeyi Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Sonuçları						
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
	Gruplar arası	466,142	6	77,690	1,618	,142
Haset	Grup içi	13636,896	284	48,017		
	Toplam	14103,038	290			
	Gruplar arası	205,293	6	34,216	,922	,497
Gıpta	Grup içi	10535,428	284	307,097		
	Toplam	10740,722	290			

Çizelge 9’da baba eğitim düzeyi değişkenine göre lise öğrencilerin haset ve gıpta düzeyleri puanlarına ait ortalamalar ve standart sapmalar görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında, lise öğrencilerinin baba eğitim düzeyi değişkenine haset ve gıpta alt boyutu toplam puanına göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$).

3.8. Lise Öğrencilerinin Haset ve Gıpta Düzeyleri Alt Boyut Puanlarının Yeterli Sosyal Desteğe Sahip Olma Durumu Algısı Farklı Olan Öğrenciler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığına Yönelik Bulgular

Haset ve gıpta alt boyut puanları açısından yeterli sosyal desteğe sahip olma değişkenine göre öğrenciler arasındaki farklılıklarının incelenmesinde İki Ortalama Arasındaki Farkın Anlamlılık Testi olan “t” testi tekniği kullanılmıştır.

Çizelge 10. Öğrencilerin Haset ve Gıpta Düzeylerinin Karşılaştırılması için T-Testi Tablosu							
Değişken	Sosyal Desteğe Sahip Olma	N	X	Ss	T	Sd	P
Haset	Var	240	23,3292	6,59307	2,857	289	,006
	Yok	51	20,2941	8,15670			
Gıpta	Var	240	14,9750	5,88020	,036	289	,099
	Yok	51	14,9412	7,03822			

Çizelge 10’da sosyal desteğe sahip olma de-

ğişkenine göre öğrencilerin haset ve gıpta düzeyleri puanlarına ait ortalamalar ve standart sapmalar görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında, lise öğrencilerinin yeterli sosyal desteğe sahip olma değişkenine göre gıpta alt boyutu toplam puanında anlamlı bir farklılık görülmezken ($p>.05$), haset alt boyutu toplam puanında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<.05$).

SONUÇ VE TARTIŞMA

İnsanın psikolojik sağlığında etkili olan haset duygusu, kişinin iç uyumunu, dengesini bozarak doğru davranışlar sergilemesine engel olur. Hasedin yıkıcı etkilerinden kurtulmak için sağlam bir ahlakın kişiliğe yerleştirilmesi gerekmektedir. İyileştirici duygulardan olan sevgi, şefkat, empati, affedicilik, merhamet, kardeşlik, minnettarlık, adalet gibi duygu ve değerleri güçlendirmek adına değerler eğitimi önem arz etmektedir.

Çalışmamızdan elde ettiğimiz bulguları literatür ile kıyaslamak için yaptığımız araştırma sonucunda ulusal literatürümüzde “Haset ve Gıpta” kavramlarının birlikte tek bir ölçek kullanılarak ölçüldüğü lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda çalışmamızın ulusal literatüre katkı sunacak öncü ve özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

Haset ve gıpta alt boyut puanlarının kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı ile ilgili Çizelge 2 incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Mücevher ve Gül (2023, 312-326) de yaptıkları çalışmada BeMaS-T Haset ve Gıpta Ölçeği’ni 358 beyaz yakalı çalışana uygulamış ve cinsiyet grupları açısından anlamlı bir farklılık bulamamıştır.

Lise öğrencilerinin sınıf düzeyine göre haset alt boyut toplam puanında Çizelge 3 incelendiğinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerine göre haset alt boyut davranışlarını daha çok sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu durumun oluşmasında öğrencilerin 11. sınıf ile başlayan üniversite sınavı hazırlık süreci ve bu sürecin getirdiği rekabet duygusunun etkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar akademik rekabetin kıskançlık ve kin gibi duyguları tetikleyebileceğini göstermektedir (Durmuş 2024, 14-40; Yayla ve Çevik 2022, 967-977)

Lise öğrencilerinin kardeş sayısına göre haset ve gıpta alt boyut puanlarında Çizelge 4 incelendiğinde anlamlı farklılık görülmemiştir. Kardeş sayısı tek ve iki olan öğrenci sayısının 3 ve 3’ten fazla olan öğrenci sayısından çok olması, ailelerin çocukları arasında haset duygusunu artıracak şekilde kıyaslamalar ve ayrımlar yapmaması bu durumda etkili olabilir.

Lise öğrencilerinin kendi başarılarını algılama durumuna göre haset ve gıpta alt boyut puanında Çizelge 5 incelendiğinde anlamlı farklılık görülmemektedir. Öğrencilerin kendilerinin kapasitelerinin farkında olmaları bu durumda etkili olabilir.

Çizelge 6 incelendiğinde öğrenciye göre ailesinin öğrencinin başarısını algılama durumu ile haset ve gıpta alt boyut puanlarında anlamlı farklılık görülmektedir. “Ailem başarıyı düşük düzeyde olarak algılıyor” diyen öğrencilerin “ailem başarıyı yüksek düzeyde olarak algılıyor” diyen öğrenciler ile arasında gıpta alt boyutunda anlamlı farklılık görülmüştür. Ailesinin başarısını düşük düzeyde olarak algıladığını düşünen öğrencilerin gıpta alt boyut puanı yüksek bulunmuş olup bu öğrencilerin gıpta alt boyut davranışlarını yüksek oranda sergiledikleri ve bu öğrencilerin gıpta ederek daha olumlu bir tutum içerisinde oldukları söylenebilir. Crusius ve Lange’ın (2014, 1-11) çalışmalarının da gösterdiği gibi gıpta hissi bireyleri kendilerini geliştirmeye yönelik araçlara daha çok yöneltmektedir.

Haset alt boyutunda ise ailesinin başarısını düşük düzeyde gördüğünü düşünen öğrencilerin “ailem başarıyı orta düzeyde olarak algılıyor” ve “ailem başarıyı yüksek düzeyde olarak algılıyor” diye düşünen öğrenciler ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. “Ailem başarıyı orta düzeyde olarak algılıyor” ve “yüksek düzeyde olarak algılıyor” diyen öğrencilerin haset alt boyut puanları yüksek bulunmuş olup bu öğrencilerin haset alt boyut davranışlarını yüksek oranda sergiledikleri söylenebilir. Ailelerinin başarı konusundaki olumlu algılarını kaybetme korkusu öğrencilerde haset duygusunun artmasında etkili olmuş olabilir. Ayrıca Malkoç ve Erginsoy’un (2012, 1-14) yaptığı çalışma da bulgularımızla paralel olarak kıskançlık duygusunun kişilerin rekabetçi tutumlarını etkilediğini göstermektedir.

Çizelge 10’da görüldüğü üzere yeterli sosyal desteğe (aile, akraba, arkadaş çevresi gibi) sahip olan öğrencilerin haset alt boyut puanlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yeterli sosyal desteğe sahip olan öğrencilerin haset alt boyut puanları daha yüksek bulunmuştur. Bulgularımızın aksine Xiang vd. (2018, 317744) yaptıkları çalışmada yüksek düzeyde sosyal desteğin haseti azaltıcı ve gıptayı artırıcı yönde etkileri olduğunu bulmuşlardır. Bu bulguları açıklamak için devam çalışmaları yapılması gereklidir. Sosyal çevrenin öğrenciden hep daha fazlasını beklemesinin öğrencinin haset duygusunun tetiklenmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Yeterli derecede sevgi ve şefkat duygusuna sahip olmak daha iyiye sahip olana karşı haset hissini dengede tutabilmek için önemlidir (Berman 2007, 85-101). Öğrencilerin yeterince sevgi ve şefkat duygusuna sahip olur ve öz şefkat düzeyleri yük-

sek olursa duygularını kontrol etmede daha başarılı olacakları söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Berman, A. (2007). *Envy and Generativity: Owning Inner Resources*. In *Envy, Competition and Gender* (Pp. 85-101). Routledge.
- Cohen-Charash, Y., & Larson, E. C. (2017). "An Emotion Divided: Studying Envy Is Better Than Studying "Benign" and "Malicious" Envy." *Current Directions in Psychological Science*, 26(2), 174-183.
- Crusius, J., & Lange, J. (2014). "What Catches The Envious Eye? Attentional Biases Within Malicious and Benign Envy." *Journal of Experimental Social Psychology*, 55, 1-11.
- Çelebi, F., Gül H. ,& Akkuş, D B. (2021). "Örgütsel İmrenme ve İmrenilme: Akademisyenler Üzerinde Bir Araştırma ve Ölçek Uyarlaması." *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 23(40), 72-97.
- Çırpan, Y., & Özdoğru, A. A. (2017). "Bemas Haset ve Gıpta Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Dilsel Eşdeğerlik, Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması." *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(6), 577
- Duffy, M. K., & Shaw, J. D. (2000). "The Saliery Syndrome: Consequences of Envy in Groups." *Small Group Research*, 31(1), 3-23.
- Durmuş, İ. (2024). *Üniversite Öğrencilerinin Akademik Rekabet ve Hedef Belirleme Yaklaşımları: Ölçek Geliştirme Araştırması*. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 15(41), 14-40.
- Feather, N. T., Wenzel, M., & Mckee, I. R. (2013). "Integrating Multiple Perspectives on Schadenfreude: The Role of Deservingness and Emotions." *Motivation and Emotion*, 37(3), 574-585.
- Gold, B. T. (1996). "Enviousness and Its Relationship To Maladjustment and Psychopathology." *Personality and Individual Differences*, 21(3), 311-321.
- Güngör, M. (2014). "Hıristiyanlıkta Yedi Ölümcül Günah." *Dini Araştırmalar*, 17(45 (15-12-2014)), 36-59.
- İrk, E. ,ve Gürses, İ. (2021). "Hasedin İnsan Hayatındaki Yıkıcı Etkileri ve Çözüm Arayışları." *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30 (2), 389-421.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Yayınları. Ankara-Türkiye.
- Kaynak, BD (2020). "Haset Duygusu Üzerine Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme." *Nesne-Psikoloji Dergisi* , 8 (17), 284-296.
- Lange, J., & Crusius, J. (2015). "Dispositional Envy Revisited: Unraveling The Motivational Dynamics of Benign and Malicious Envy." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(2), 284-294.
- Lange, J., Weidman, A. C., & Crusius, J. (2018) *The Painful Duality of Envy: Evidence For an Integrative Theory and A Meta-Analysis on The Relation of Envy and Schadenfreude*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 114(4), 572.
- Malkoç, A., & Erginsoy, D. (2012). *Rekabetçi Tutum, Bilişsel Çarpıtmalar ve Çok Boyutlu Kıskançlık*. *Psikoloji Çalışmaları*, 28, 1-14.
- Mücevher, M. H., & Gül, T. (2023). İş Bağlılığı ve İş Bağımlılığının İşyerinde Haset, Gıpta ve Bağlanma Stilleri ile Olan İlişkisi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 8(20), 312-326.
- Oral, V., & Yurtal, F. (2008). "İlköğretim 5. Sınıf Düzeyinde Arkadaşlığın Sosyometrik Statü ve Akademik Başarı Açısından İncelenmesi." *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 17(2).
- Özdemir, S. (2021). "Kıskançlık Olgusu ve Akademik Örgütlere Yansması." *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(30), 652-676.
- Parrott, W. G., & Smith, R. H. (1993). "Distinguishing The Experiences of Envy and Jealousy." *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(6), 906.
- Polat, Y. B. (2017). "Haset, İmrenme ve Kıskançlık Duygu Durumlarının Ayrıştırılması." *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 3(2), 29-42.
- Rawls, J. (1999). *A Theory of Justice* (Revised Edition) The Belknap Press of Harvard University Press Cambridge. Massachusetts 2000.
- Rawls, J. (1999). *A Theory of Justice* (Revised Edition): The Belknap Press of Harvard University Press. Cambridge-Massachusetts Smith, R. H.,

- ve Kim, S. H. (2007). "Comprehending Eenvy." *Psychological Bulletin*, 133(1), 46-64.
- Smith, R. H., Parrott, W. G., Diener, E. F., Hoyle, R. H., & Kim, S. H. (1999). "Dispositional Eenvy." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(8), 1007-1020.
- Stanley, R. O., & Burrows, G. D. (2001). "Varieties aAnd Functions oOf Human Emotion." *Emotions aAt Work: Theory, Research aAnd Applications iIn Management*, 3-19.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2007). *Using Multivariate Statistics* (Vol. 5, Pp. 481-498). Boston, MA: Pearson.
- Taştan, S., & Küçük, B.A. (2019). "Üretkenliğe Aykırı Çalışma Davranışlarını Açıklayan Psikososyal Yapılar Olarak İşyerinde Kıskançlık Duygusu vVe Stres Yönelik Esnekliği İncelenmesi." *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 24 (1), 55-79.
- Tuna, E. (2018). "Haset vVe Kıskançlığın Tanımlanması vVe Klinik Görünümü". *Ankara Üniversitesi Dil vVe Tarih/Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(2), 1751-1767.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2022). *Güncel Türkçe Sözlük*. [Erişim: 18.12.2022, adresi: <https://sozluk.gov.tr/>] , (18.12.2022)
- Türk Dil Kurumu (TDK). (20232). *Güncel Türkçe Sözlük*. [Erişim: 09.01.2023, <https://sozluk.gov.tr/>]Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> , (09.01.2022)
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2024). *Güncel Türkçe Sözlük*. [Erişim: 12.05.2024, <https://sozluk.gov.tr/>]Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> , (12.05.2024)
- Van De Ven, N., Zeelenberg, M., & Pieters, R. (2009). "Leveling Up aAnd Down: The Experiences oOf Benign aAnd Malicious Envy." *Emotion*, 9(3), 419.
- Veselka, L., Giammarco, E. A., & Vernon, P. A. (2014). "The Dark Triad aAnd The Seven Deadly Sins." *Personality aAnd Individual Differences*, 67, 75-80.
- Xiang, Y., Chao, X., & Ye, Y. (2018). Effect oOf Gratitude oOn Benign aAnd Malicious Envy: The Mediating Role oOf Social Support. *Frontiers iIn Psychiatry*, 9, 317744.
- Yayla, A., & Çevik, Ö. (2022). The Effect oOf Competition oOn Moral Development: A Phenomenological Study. *International Journal oOf Psychology aAnd Educational Studies*, 9, 967-977.